

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การศึกษาเรื่องผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนนี้ เป็นการศึกษาในระดับชุมชน (community study) เพื่อทราบถึงทัศนคติของผู้นำชุมชนในพื้นที่การปกครองของเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร และเป็นการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในแต่ละชุมชน โดยยึดถือจำนวนชุมชนในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร จำนวน 22 ชุมชน เป็นหลักเกณฑ์ในการทำการศึกษาวิจัย ซึ่งได้แยกจำนวนชุมชนออกเป็นรายแขวงคือ แขวงวัดพระยาไกร แขวงบางคอแหลม และแขวงบางโกล่ เพื่อที่จะสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของการศึกษาเกี่ยวกับการที่ผู้นำชุมชนได้มีอิทธิพลบทบาทกับประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพฤติกรรมการตัดสินใจหรือการชักจูงใ้มนำให้สมาชิกในชุมชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใด ซึ่งผลต่อการได้รับการเลือกตั้งและได้เข้าไปมีบทบาทในการจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตยในที่สุด

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งหาข้อสรุปว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกหรือผู้อยู่อาศัยในชุมชนอย่างไร มีผลกระทบต่อนโยบายการตัดสินใจของสมาชิกในชุมชนในการเลือกสรรพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่งคนใด โดยมีความคิดที่คล้อยตามผู้นำชุมชนมากน้อยเพียงใด โดยได้ศึกษาถึงสถานภาพของผู้นำชุมชนในแต่ละแขวงในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานครว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร การยอมรับในตัวผู้นำชุมชนมีลักษณะใดบ้าง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมือง (political development) ในระดับใดบ้าง และผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อสมาชิกหรือผู้อยู่อาศัยในชุมชนในรูปแบบใดบ้าง รวมทั้งแนวทางที่จะทำการศึกษาวิจัยต่อไปในภายภาคหน้า และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในอนาคตของการเมืองไทยต่อไป

จากผลของการวิจัยในด้านเกี่ยวกับสถานะภาพของผู้นำชุมชนในเขตบางคอแหลม พบว่า จะไม่มีความแตกต่างกันในด้านภูมิฐานะที่สังกัดมากนัก เนื่องจากสภาพรอยทั่วไปของชุมชนในแต่ละชุมชน จะมีความเป็นอยู่ที่ใกล้เคียงกันโดยส่วนใหญ่ สภาพของผู้อยู่อาศัยในชุมชนมักจะเป็นผู้ที่อพยพมาจากแหล่งอื่นเพื่อลี้ภัยหรือเพื่อหาแหล่งที่ทำกินใหม่ ส่วนตำแหน่งทางผู้นำชุมชนนั้น ตัวผู้นำชุมชนโดยเฉพะอย่างยิ่งประธานชุมชนนั้น จะเป็นบุคคลที่ประชาชนในชุมชนให้ความเชื่อถือและไว้วางใจมากที่สุด เนื่องจากประธานชุมชนเป็นบุคคลที่สมาชิกในชุมชนให้การยกย่องเป็นตัวแทนในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนเกือบทั้งหมด และโดยส่วนใหญ่แล้วประธานชุมชนจะใช้อิทธิพลส่วนตัวเพื่อที่จะนำปัญหาของชุมชนไปประสานขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หรือนำไปปรึกษาขอความช่วยเหลือจากผู้แทนหรือพรรคการเมือง ผู้นำชุมชนในเขตบางคอแหลมส่วนใหญ่ได้เคยดำรงตำแหน่งมาก่อนและเป็นผู้ที่สูงอายุ จึงทำให้สมาชิกในชุมชนให้ความเคารพนับถือ และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีมาโดยตลอด รวมทั้งเป็นผู้ที่สมาชิกในชุมชนยึดเป็นที่พึ่งยามที่มีความเดือดร้อนในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเมื่อได้เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชนอยู่เป็นระยะเวลาหนึ่ง ก็มักจะได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชนให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีก

สมาชิกในชุมชนเขตบางคอแหลมได้ให้การยอมรับในตัวผู้นำชุมชนของตนสูงมากพอสมควร ซึ่งเห็นได้จากการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การก่อสร้างปรับปรุงทางเดินเท้าในชุมชน การขุดลอกท่อระบายน้ำในชุมชน การณรงค์ด้านการรักษาความสะอาดในชุมชน เป็นต้น รวมทั้งการยอมรับคำแนะนำจากผู้นำชุมชน ในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ผู้นำชุมชนแนะนำ ซึ่งถือได้ว่าผู้นำชุมชนในเขตบางคอแหลมสามารถทำให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบหนึ่ง นอกเหนือไปจากการกระตุ้นเตือนให้สมาชิกในชุมชนให้สนใจต่อข่าวสารทางการเมือง และการพูดรณรงค์นำให้สมาชิกในชุมชนไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้งทุกประเภท

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมือง (political development) ระดับสูง เพราะจากการที่ผู้นำชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วม

ทางการเมืองอย่างต่อเนื่องนั้น จะมีผลทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีความตื่นตัวทางการเมืองตามไปด้วย เนื่องจากผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้สึกรู้สึกนึกคิดทางการเมือง และให้ความร่วมมือกับทางราชการในการเผยแพร่ความรู้ด้านประชาธิปไตยให้กับชุมชน ประกอบกับตัวผู้นำชุมชนในเขตบางคอแหลมเองส่วนใหญ่อีกก็ได้ติดตามข่าวสารทางการเมือง ทั้งจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ และจากทางราชการโดยสม่ำเสมออยู่แล้ว จึงทำให้สมาชิกในชุมชนของเขาเอง สามารถรับรู้ความเป็นไปของสถานการณ์ทางการเมืองภายนอกชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยผ่านมาจากผู้นำชุมชนของพวกเขาเอง

ดังนั้น จึงนับได้ว่าผู้นำชุมชนในเขตบางคอแหลมได้เป็นศูนย์กลางในการชักชวนให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม รวมทั้งได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกในชุมชนอีกด้วย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนนั้น ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญแก่ตัวประธานชุมชนเป็นลำดับแรกสุด เพราะเป็นบุคคลที่สมาชิกในชุมชนได้ให้การยอมรับมากที่สุด และโดยส่วนใหญ่แล้วก็จะเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชนให้ดำรงตำแหน่งนี้มาโดยตลอด ประธานชุมชนจึงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และพฤติกรรมทางการเมืองการตัดสินใจของสมาชิกในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งหากจะดำเนินการในสิ่งใดก็มักจะได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้นบทบาทของประธานชุมชนจึงเป็นผู้ประสานงานหรือมอบหมายให้กรรมการชุมชนทำหน้าที่แทน ในการติดต่อประสานกับหน่วยงานของทางราชการ องค์กร และหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนตนที่จะได้รับ และได้มีส่วนในการชักจูงจูงใจผู้นำให้สมาชิกในชุมชน ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใด ที่ตนได้มีความผูกพันและได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือกันอยู่ ซึ่งส่งผลต่อการได้รับเลือกตั้ง และได้เข้าไปมีบทบาทในการจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตยในที่สุด

กล่าวสรุปแล้ว จากการศึกษาวิจัยเรื่องผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนนี้ ได้พบประเด็นที่มีความน่าสนใจอยู่หลายประเด็นด้วยกัน กล่าวคือ

ประเด็นในแง่ของการยอมรับในตัวผู้นำชุมชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า สมาชิกในชุมชนได้ให้การยอมรับในตัวผู้นำชุมชนค่อนข้างสูงมาก เนื่องจากสภาพโดยทั่วไปของชุมชนโดยส่วนใหญ่แล้ว มีสภาพเป็นชุมชนเมืองเกือบทั้งสิ้น โดยมีสภาพบ้านเรือนที่อยู่กันอย่างแออัดหนาแน่น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อยู่อาศัยก็ไม่ถูกสุขลักษณะแต่ประการใด ดังนั้นจึงเป็นเครื่องที่พิสูจน์ได้ว่า ยิ่งสมาชิกในชุมชนมีปัญหาคความเดือดร้อนต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมากเท่าใด ก็จะต้องยิ่งถูกชื่นชมหรือถูกอิทธิพลของผู้นำชุมชนเข้าครอบงำมากเท่านั้น

ประเด็นในแง่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน โดยจากการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกในชุมชนนั้น มีอยู่สูงมากเนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่สมาชิกในชุมชน ต้องพึ่งพาอาศัยในยามที่มีปัญหาคความเดือดร้อนตลอดมา จึงทำให้สมาชิกในชุมชนให้ความเคารพเชื่อฟังผู้นำชุมชนโดยส่วนใหญ่ ดังเห็นได้จาก การให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การไปลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ผู้นำชุมชนแนะนำ เป็นต้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนในชุมชนนั้นได้รับการชื่นชมและยอมรับจากผู้นำชุมชนเป็นสำคัญ

ประเด็นในแง่ของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย จากการศึกษพบว่า สมาชิกในชุมชนได้ให้ความสำคัญการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงมาก โดยได้รับการชื่นชมหรือได้รับการชักจูงแนะนำจากผู้นำชุมชน ดังเห็นได้จาก การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติก็ตามจะพบว่า สมาชิกในชุมชนจะได้รับการกระตุ้นจากผู้นำชุมชนในการออกไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในทุกครั้งที่ผ่านมา ซึ่งในการวิจัยเชิงวิชาการแล้วถือได้ว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบและกิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด ดังนั้นจึงถือได้ว่า การออกไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของชนในชุมชน เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของประเทศ

ประเด็นนางของการปกครองของตนเอง ในระบอบประชาธิปไตยแล้วถือว่าการปกครองตนเองของประชาชน เป็นสิ่งที่มีควมสำคัญ เป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศ กล่าวคือ หากประชาชนในประเทศมีความรู้สึกนึกคิด ในการที่จะปกครองตนเองโดยการเลือกผู้ปกครองหรือผู้นำของตน ให้เข้ามาบริหารกิจการงานต่าง ๆ ของชุมชนตนแล้ว ก็นับได้ว่าเป็นก้าวแรกในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งทางราชการหรือรัฐบาลควรที่จะให้การสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อเป็นการพัฒนาสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงสืบไป

จากประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นที่ได้นำเสนอไว้ นั้น เป็นประเด็นที่พบจากการศึกษาวิจัยเรื่องผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนในแง่มุมหนึ่ง ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า บทบาทของผู้นำชุมชนนับวันที่จะทวีบทบาทและอิทธิพลต่อสมาชิกในชุมชนมากขึ้น เนื่องจากเป็นบุคคลอื่นที่สมาชิกในชุมชนให้การยอมรับเชื่อถือ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีบุญคุณกับตน จึงทำให้สมาชิกให้การเคารพเชื่อฟังโดยส่วนใหญ่ ซึ่งหากชุมชนใดที่มีผู้นำชุมชนที่ดี มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ชุมชนนั้นก็จะมีแต่ความเจริญในทุก ๆ ด้าน แต่ในทางกลับกัน หากชุมชนใดที่มีผู้นำชุมชนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหวังแต่ประโยชน์จากนักการเมืองหรือพรรคการเมือง ก็จะส่งผลทำให้ชุมชนนั้นอยู่ในสภาพการณ์ที่น่าเป็นห่วงเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในเรื่องผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนนั้น ผู้วิจัยได้พบว่า มีข้อจำกัดของการศึกษาวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยที่ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญแก่ตัวประชาชนชุมชนมากที่สุด จึงมุ่งเน้นในการเก็บรวบรวมจากตัวประชาชนชุมชนเป็นลำดับแรก แต่เนื่องจากประชาชนชุมชนโดยส่วนมากจะเป็นผู้ที่ประกอบกิจการอาชีพภายนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้การติดต่อสอบถามข้อมูลเป็นไปด้วยความไม่คล่องตัวเท่าที่ควร เพราะโอกาสที่จะได้พบปะกับ

ประชาชนชุมชนนั้นมีข้อจำกัดอยู่พอสมควร แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชนมาได้เกือบครบทุกชุมชน

ประเด็นปัญหาในด้านการทำความเข้าใจกับผู้ตอบแบบสอบถาม โดยที่ตัวผู้นำชุมชนส่วนใหญ่แล้วจะมีการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ จึงมีความต้องการที่จะให้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ได้อธิบายข้อมูลจากแบบสอบถามในแต่ละข้อโดยละเอียด ทำให้ต้องใช้เวลาในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเพิ่มมากขึ้น

ประเด็นปัญหาในด้านข้อจำกัดด้านเวลา เนื่องจากผู้วิจัยได้เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยตนเอง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าไปในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วยตนเอง ซึ่งจะมีโอกาสได้ดำเนินการเฉพาะในวันหยุดราชการเท่านั้น จึงทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลถูกจำกัดในเรื่องของเวลามากพอสมควร

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอแนะนั้น ผู้วิจัยได้มีมุมมองในประเด็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยในลำดับขั้นต่อไป ซึ่งในบางส่วนอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในอนาคตข้างหน้า ดังนี้

ประเด็นที่เกี่ยวกับระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นระเบียบของทางราชการที่ใช้ในการควบคุม กำกับ ดูแล การดำเนินการของกรรมการชุมชนต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งกรรมการชุมชนในเขตบางคอแหลมด้วยนั้น จากการศึกษาพบว่า ระเบียบดังกล่าวไม่ได้กำหนดสิทธิพิเศษใด ๆ ให้กับผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการชุมชน รองประธานกรรมการ และกรรมการชุมชนไว้เลย จึงเห็นสมควรที่จะมีการกำหนดเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวไว้ในระเบียบของทางราชการด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการสืบเปลี่ยนในการบริหารงานของชุมชนในทุกพื้นที่ รวมทั้งทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการดำเนินงานของผู้นำชุมชนเพิ่มมากขึ้น และมีความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินการบริหารงานของท้องถิ่นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ประเด็นที่เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม โดยที่ทางการได้จัดให้มีการประชุม ผู้นำชุมชนแออัดเป็นประจำในทุกเดือนนั้น จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนในเขตบางคอแหลมไม่ค่อยมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและเสนอปัญหาชุมชนของตนเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่แท้จริงของชุมชนไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร หรือหากมีการแก้ไขก็ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จึงสมควรที่จะให้ทางราชการได้กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนได้แสดงออก ซึ่งความคิดเห็นต่อปัญหาของชุมชนในที่ประชุมเพิ่มมากขึ้น

ประเด็นที่เกี่ยวกับการประชุมของคณะกรรมการชุมชน ตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่า ด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 กำหนดให้ประธานกรรมการชุมชนเรียกคณะกรรมการชุมชนมาประชุมเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อควบคุมดูแลติดตามผลการดำเนินงานของกรรมการและเจ้าหน้าที่ และเปิดโอกาสให้กรรมการชุมชนได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ต่อที่ประชุม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และความคิดในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของชุมชนมากขึ้น แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้วจะพบว่า คณะกรรมการชุมชนได้มีการประชุมกันเองน้อยครั้งมาก ทำให้การพัฒนาทางด้านแนวความคิดในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของชุมชนมีไม่มากนักเท่าที่ควร ดังนั้นชุมชนเองจึงต้องขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากทางราชการ องค์กรเอกชน รวมทั้งนักการเมืองหรือพรรคการเมืองตลอดมา จึงสมควรที่ทางราชการจะได้ให้การสนับสนุนโดยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ในการจัดให้มีการประชุมของคณะกรรมการชุมชนทุกชุมชนในทุกเดือน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นได้รู้จักการปกครองตนเองมากขึ้น เพราะการปกครองตนเองของประชาชนในชุมชน จะเป็นรากฐานสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองของประเทศชาติ ตามระบอบประชาธิปไตยในที่สุด

ประเด็นที่เกี่ยวกับตัวผู้นำชุมชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เป็นบุคคลที่มีคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อความเป็นไปของชุมชนโดยรวม แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้ว บทบาทของผู้นำชุมชนได้ถูกจำกัดด้วยไม่พร้อมจากปัจจัยหลายด้านด้วยกัน อาทิเช่น ปัจจัยทางการเงิน ปัจจัยทางด้านการศึกษา เวลาเพื่อส่วนรวม ปัจจัยด้านการขาดแคลนวัสดุครุภัณฑ์ในการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวบั่นทอนประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อส่วนรวมของผู้นำ

ชุมชนมาโดยตลอด จึงทำให้ผู้นำชุมชนต้องไปร้องขอความช่วยเหลือจากบุคคลหรือจากหน่วยงานภายนอกไม่รู้จักจบสิ้น ดังนั้น ทางราชการจึงต้องให้ความสำคัญต่อบทบาทของผู้นำชุมชนมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ โดยการเพิ่มงบประมาณให้กับชุมชน การจัดสรรสวัสดิการต่าง ๆ หรือการส่งเสริมอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้แก่ชุมชนให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนแต่ละชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ประเด็นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสมาชิกในชุมชน ในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่กว้างขวางในชุมชน เป็นบุคคลที่เป็นที่พึ่งของคนในชุมชนยามมีความเดือดร้อน และเป็นบุคคลที่มีความเสียสละให้กับส่วนรวมมาโดยตลอด จึงทำให้ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่สมาชิกในชุมชนให้ความเคารพเชื่อถือ ดังนั้น บทบาทของผู้นำชุมชนจึงควรที่จะได้รับส่งเสริมและสนับสนุน จากผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เพราะปัจจุบันสังคมในชุมชนจะดีได้นั้นก็ต้องมีผู้นำชุมชนที่มีลักษณะที่ดีเสียก่อน

ในประเด็นสุดท้าย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า จากการศึกษาเรื่องผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน ซึ่งได้ทำการศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำชุมชนในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานครนั้น ทำให้ได้ทราบถึงการยอมรับในตัวผู้นำและการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน จะรวมอยู่ที่ผู้นำชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งอาจเป็นรากฐานในการทำวิจัยเพื่อทดสอบหาทัศนคติของผู้นำชุมชนในท้องถิ่นระดับชาติต่อไป อาทิเช่น การสำรวจทัศนคติของผู้นำชุมชนในแต่ละท้องถิ่นทั่วประเทศ ซึ่งอาจทำให้ได้ทราบถึงทัศนคติแนวความคิดของผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นของประเทศทั้งหมดว่ามีแนวความคิด (concept) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใดบ้าง หรือมีความคิดเห็นในด้านการเมืองการปกครองของประเทศอย่างไร ซึ่งผลที่ได้รับจากการวิจัยนั้น จะนำไปสู่การพัฒนาการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ของประชาชนทั้งประเทศ เพื่อพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยให้มีเสถียรภาพมั่นคงเพื่อเป็นพลังด้านทานกับการเมืองนอกกรอบและวงจรรูปท้าวทางการเมือง ที่ได้เกิดขึ้นในหลายต่อหลายครั้งในระบอบการเมืองไทยตลอดมา